

doi:10.15421/171640

УДК 329.1/6 (477.87) «1991/2015»

Особливості формування та еволюції партійної структури Закарпатської області (1991 – 2015 рр.)

Ю.О. ОСТАПЕЦЬ

Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

Авторське резюме

В статті аналізуються особливості становлення партійної структури Закарпатської області протягом 1991 – 2015 рр. Виокремлено і охарактеризовано 6 періодів у розвитку партійної структури краю. Перший: 1990 – 1995 рр., другий: 1996 – 2001 рр., третій: 2002 – 2004 рр., четвертий: 2005 – 2009 рр., п'ятий: 2010 – 2013 рр., шостий: починаючи з 2014 р. З'ясовано, що кожен з періодів пов'язаний з домінуванням певної політичної сили: СДПУ (о), ПП «Єдиний центр», Партії регіонів, ПП «Блок Петра Порошенка». Охарактеризовано особливості партійного будівництва в Закарпатській області в рамках кожного періоду. Досліджено участь у виборчих процесах партій угорської національної меншини. Висновки про перспективи розвитку партійної структури зроблені за результатами місцевих виборів 2015 р. Встановлено, що домінуючими в партійній структурі краю стають такі політичні партії: 1) партії, які були утворені за наслідками Революції Гідності: ПП «Блок Петра Порошенка», ПП «Народний фронт»; 2) партії суто регіонального впливу: ПП «Єдиний центр», Партія угорців України (ПУУ – КМКС), Демократична партія угорців України (ДПУУ); 3) партії, які здобули перемогу за результатами місцевих виборів 2015 р.: ПП «Відродження», ПП «Наш край», ПП «Опозиційний блок».

Ключові слова: Закарпаття; політична партія; місцеві вибори; парламентські вибори; угорська національна меншина

The specifics of formation and evolution of the party structure of the transcarpathian region (1991 – 2015)

Y.O. OSTAPETS

Uzhhorod national university, Uzhhorod, Ukraine

Abstract

In the article is researched the evolution of the party structure in Transcarpathian region during the period of time from 1991 to 2015. The analysis by the author of the main periods of the party structure development in Transcarpathia is carried out according with the logic of the development of the party system of Ukraine. In legislation of Ukraine is forbidden the creation of political parties on the regional principle, so they are created only with nation-wide status. At the same time it should be noted, that each region of Ukraine has own party structure, which depends of wide range of as to objective, and subjective factors: territory, natural conditions, history and culture, social and political structures etc. The regional party structures stipulate the peculiarities of electoral processes, format of the local government administrations, have influence on the electoral priorities of citizens, create public opinion etc. This is precisely why, the research of the regional party structures is one of the currently central directions of the national political science. The logic of the development of the party system of Ukraine can be classified in the following manner: from single-party system through atomized system of presence of large number of parties – to the system of polarized pluralism, and, as a result to two-party system. Analysing the formation of party structure of Transcarpathia, several periods can be distinguished, connected with dominating one or another party in region. The Transcarpathian regional department of justice as of the January of 2016 was registered 230 regional chapters of the political parties. In development of the party structure of the region the author emphasizes 6 periods. First: from 1990 to 1995, second: from 1996 to 2001, third: from 2002 to 2004, fourth: from 2005 to 2009, fifth: from 2010 to 2013, sixth: from after 2014. It was found, that each of the periods connected with the dominating of certain political force: SDPU (u), PP «Edynyi tsentr», Partia rehioniv, PP «Petro Poroshenko block». It was characterized the peculiarities of the party construction in Transcarpathian region under each period. It was found, that regional peculiarities of the party structure development in region depend of such prime factors: geographic location of region; historical traditions; sociodemographic characteristics of electorate; relatively weakness of the regional political establishment etc. Because, Transcarpathia is one of the most multi-ethnic regions of Ukraine, that significant influence on the party structure formation, electoral processes have regional national minorities (the most politically active is hungarian). Therefore, party structure of Transcarpathia outpictures the development trends of the party structure of Ukraine and consists of the same political forces, except of three solely «regional parties»: PP «Edynyi tsentr», Party of hungarians of Ukraine – KMKSZ, Democratic party of hungarians of Ukraine.

Keywords: Transcarpathia; political party; local elections; parliamentary elections; hungarian national minority

© Ю.О. Остапєць, 2016

Особенности формирования и эволюции партийной структуры Закарпатской области (1991 – 2015 гг.)

Ю.А. ОСТАПЕЦ

Ужгородский национальный университет, г. Ужгород, Украина

Авторское резюме

В статье анализируются особенности становления партийной структуры Закарпатской области в течение 1991 – 2015 гг. Выделены и охарактеризованы 6 периодов в развитии партийной структуры. Первый: 1990 – 1995 гг. Второй: 1996 – 2001 гг. Третий: 2002 – 2004 гг. Четвертый: 2005 – 2009 гг. Пятый: 2010 – 2013 гг. Шестой: начиная с 2014 г. Выяснено, что каждый из периодов связан с доминированием определенной политической силы СДПУ (о), ПП «Единый центр», Партии регионов, ПП «Блок Петра Порошенко». Охарактеризованы особенности партийного строительства в Закарпатской области в рамках каждого периода. Исследовано участие в избирательных процессах партий венгерского национального меньшинства. Выводы о перспективах развития партийной структуры сделаны за результатами местных выборов 2015 г. Установлено, что доминирующими в партийной структуре области становятся такие политические партии: 1) партии, которые были образованы за результатами Революции Достоинства: ПП «Блок Петра Порошенко», ПП «Народный фронт»; 2) партии сугубо регионального влияния: ПП «Единый центр», Партия венгров Украины (ПУУ – КМКС), Демократическая партия венгров Украины (ДПУУ) 3) партии, которые победили на местных выборах 2015 г.: ПП «Возрождение», ПП «Наш край», ПП «Опозиционный блок».

Ключевые слова: Закарпатье; политическая партия; местные выборы; парламентские выборы; венгерское национальное меньшинство

Постановка проблеми. У законодавстві України заборонено створення політичних партій за регіональним принципом, а тому вони утворюються тільки із загальнонаціональним статусом. В той же час слід відзначити, що кожний регіон України має власну партійну структуру, яка обумовлена цілим рядом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів: територія, природні умови, історія та культура, населення, соціальні і політичні структури тощо.

Регіональні партійні структури обумовлюють особливості електоральних процесів, формат місцевих органів влади, впливають на виборчі пріоритети громадян, формують суспільну думку тощо. Саме тому вивчення регіональних партійних структур залишається одним із актуальних напрямків дослідження вітчизняної політичної науки.

Мета дослідження – охарактеризувати основні етапи еволюції партійної структури Закарпаття упродовж 1991 – 2015 рр. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні дослідницькі завдання: а) визначити основні чинники впливу на еволюцію партійної структури Закарпатської області; б) охарактеризувати участь політичних партій у виборчих процесах; в) виокремити та дослідити основні періоди в розвитку партійної структури краю.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи особливості функціонування і розвитку партійної структури Закарпатської області, слід спочатку зупинитись на еволюції української партійної системи загалом.

Станом на кінець 2015 р. в Україні було зареєстровано понад 300 політичних партій. До основних чинників, які визначають особливості розвитку партійної системи України, можна віднести такі: характер трансформаційного конфлікту і роль старих еліт; соціополітичні роз-

межування; відсутність можливостей використовувати досвід «історичних партій»; незручне для формування партій інституціональне середовище (президентоналізм, відсутність належної нормативної бази, специфіка виборчої системи тощо); наявність традицій клієнталізму, патерналізму, регіоналізму; виборчі процеси (президентські, парламентські та місцеві вибори).

Логіку розвитку партійної системи України можна передати наступним чином: від однопартійності через атомізовану систему наявності великої кількості партій – до системи поляризованого плюралізму, а відтак до двоблокової партійної системи.

Таким чином, за результатами останнього електорального циклу в Україні (2014–2015 рр.), до якого відносимо президентські, парламентські та місцеві вибори, українську партійну систему можна умовно назвати системою поміркованого плюралізму у двоблоковому форматі. Її двоблоковий формат визначається соціокультурним поділом Захід – Схід.

До партійної системи за результатами останніх виборів можна віднести 11-12 партій, більшість з яких є лідерськими, електорально-професійними партіями з слабкою ідеологічною артикуляцією.

За результатами виборів 26 жовтня 2014 р. до українського парламенту пройшли практично всі нові політичні партії: ПП «Народний фронт», ПП «Блок Петра Порошенко», ПП «Об'єднання «Самопоміч», ПП «Опозиційний блок», Радикальна партія Олега Ляшка. Така кардинальна зміна складу ВР України свідчить про складні суспільно-політичні процеси, які відбуваються в українському суспільстві, наслідком яких також є незавершеність партогенезу [8, с. 13].

Конфігурація партійної системи України за результатами місцевих виборів 2015 р. не зазнала суттєвих змін. Вона і надалі залишається двоблоковою з ознаками поміркованого плюралізму, яку утворюють не більше 12 політичних партій [1].

Місцеві вибори були успішними для нових партійних проектів, таких як, ПП «Українське об'єднання патріотів – УКРОП», ПП «Відродження», ПП «Наш край», Аграрна партія України та Громадський рух «Народний контроль».

Аналізуючи розбудову партійної структури Закарпаття можна виокремити ряд періодів, пов'язаних із домінуванням тієї чи іншої партії в області. Визначальним чинником домінування політичної партії в краї є «партійна належність / партійна прихильність» голів Закарпатської обласної державної адміністрації (ОДА). Їхня партійність, терміни перебування на посаді, подані в Таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Голови Закарпатської обласної державної адміністрації

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Посада, термін перебування, партійність
1	Сергій Іванович Устич	10 липня 1994 – 5 травня 1999 рр. голова Закарпатської ОДА, член СДПУ(о)
2	Віктор Іванович Балоба	5 травня 1999 – 31 травня 2001 рр. голова Закарпатської ОДА, член ПП «Народний союз наша Україна» (НСУ)
3	Геннадій Геннадійович Москаль	1 червня 2001 – 27 вересня 2002 рр. голова Закарпатської ОДА, підтримував ВБ «За єдину Україну»
4	Іван Михайлович Різак	27 вересня 2002 – 22 січня 2005 рр. голова Закарпатської ОДА, член СДПУ(о)
5	Віктор Іванович Балоба	4 лютого – 27 вересня 2005 рр. голова Закарпатської ОДА, член НСУ
6	Олег Оладарович Гаваші	10 жовтня 2005 – 18 березня 2010 рр. голова Закарпатської ОДА, член Партії реформи і порядок (ПРП)
7	Олександр Олександрович Ледида	18 березня 2010 р. – 22 лютого 2014 р. голова Закарпатської ОДА, член Партії регіонів
8	Валерій Валерійович Лунченко	2 березня 2014 р. – 15 вересня 2014 р., ПП «Народний фронт»
9	Василь Іванович Губаль	17 вересня 2014 р. – 15 липня 2015 р., член ПП «Єдиний центр»

10	Геннадій Геннадійович Москаль	15 липня 2015 р. – підтримує ПП «Блок Петра Порошенка»
----	-------------------------------	--

Таким чином, аналізуючи діяльність осередків політичних партій у Закарпатській області, слід перш за все акцентувати увагу на тих політичних організаціях, які, насамперед, борються за голоси виборців та беруть активну участь у реалізації владних відносин, суспільно-політичному житті краю.

Закарпатським обласним управлінням юстиції станом на січень 2016 р. було зареєстровано 230 обласних осередків політичних партій. Динаміка легалізації обласних осередків політичних партій є такою (подана після реєстрації у відповідності до Закону України «Про об'єднання громадян»): 1993 р. – 5; 1994 р. – 2; 1996 р. – 2; 1997 р. – 9; 1998 р. – 5; 1999 р. – 7; 2000 р. – 7; 2001 р. – 29; 2002 р. – 3; 2003 р. – 10; 2004 р. – 8; 2005 р. – 30; 2006 р. – 6; 2007 р. – 5; 2008 р. – 8; 2009 р. – 16; 2010 р. – 8; 2011 р. – 8; 2012 р. – 4; 2013 – 4; 2014 – 14; 2015 – 45.

Отже, найбільша кількість обласних осередків політичних партій легалізується в Закарпатській області напередодні загальнонаціональних виборів – парламентських і президентських. Найбільша кількість осередків була утворена в 2001, 2005 та 2015 рр. Як відомо, це були роки парламентських, президентських та місцевих виборів, роки жорсткого протистояння опозиції і владної еліти.

У розвитку партійної структури краю можна виокремити такі періоди:

1 період: 1990 – 1995 рр., період формування (інституціалізації) початкового політичного спектра в регіоні. Починаючи з 1990 р. поряд з функціонуванням різних рухівських структур та різного роду громадських організацій, у регіоні розпочався процес конституювання обласних організацій загальнонаціональних партій. Процес утвердження партійного плюралізму в західних областях України відбувався не лише в напрямку створення нових опозиційних інституцій, специфікою регіону було відродження так званих «історичних партій», лідери яких неодноразово проголошували свою ідеологічну єдність з попередніми структурами. Саме тому, до перереєстрації органами юстиції України політичних партій, в області були зареєстровані і діяли переважно осередки національно-демократичних партій: Української Республіканської Партії (УРП) – 5 листопада 1990 р., Народної Партії України (НПУ) – 28 серпня 1991 р., Української Християнсько-Демократичної Партії (УХДП) – 14 листопада 1991 р., Української Консервативно-Республіканської Партії (УКРП) – 21 липня 1992 р. [12, с. 34].

У цей час на Закарпатті виникають і перші квазіпартійні утворення: Демократична Ліга

Національностей Закарпаття (ДЛНЗ) (27 жовтня 1991 р.) та Українська Народна Рада Закарпаття (УНРЗ). До складу ДЛНЗ увійшло п'ять національно-культурних товариств. Основними напрямками програмної діяльності даної організації були наступні: а) збереження адміністративно-територіальної цілісності Закарпаття у складі України; б) надання краю самоврядного статусу; в) представництво меншин в органах влади і т.д.

Об'єднання УНРЗ було створене навесні 1992 р., а зареєстроване управління юстиції 26 січня 1994 р.. До складу УНРЗ увійшли: НРУ, товариства «Просвіта» та «Меморіал», УРП, Демократична партія України (ДемПУ), Партія зелених України (ПЗУ), НПУ. Головними програмно-цільовими установками організації стали: а) координація діяльності опозиційних політичних сил в області; б) побудова суверенної незалежної України без будь-яких національно-культурних автономій, вільних економічних зон [10, с.119].

Відновлені національно-демократичні політичні організації заповнили правий / правоцентристський фланги партійного спектра Закарпатської області.

Структурування політичних сил на лівому фланзі суспільно-політичного спектра почалося після серпневих подій 1991 р., в результаті яких Верховна Рада України видала постанови «Про тимчасове припинення діяльності Комуністичної партії України» (26 серпня) та «Про заборону діяльності Комуністичної партії України» (30 серпня). Нішу колишньої Комуністичної партії (КПУ) в області заповнили: Соціалістична Партія України (СПУ) – 25 листопада 1991 р., Селянська Партія України (СелПУ) – 3 березня 1992 р. Організаційне становлення цих організацій в області відбулося за досить короткий термін. Після того, як ВР України прийняла постанову, яка дозволяла діяльність Комуністичної Партії України (травень 1993 р.), в області за досить короткий термін часу відбувається і структурування обласного осередку КПУ.

На даному етапі становлення партійної структури краю починається й інституціоналізація центристських партій. Такими партіями в області стали: Українська Соціал-Демократична Партія (УСДП) – 15 січня 1991 р., ДемПУ – 28 червня 1991 року, Партія Демократичного Відродження України (ПДВУ) – 27 вересня 1991 р., Соціал-Демократична Партія України (СДПУ) – 1 листопада 1991 р. Центристські партії мали слабкий вплив як на населення краю, так і на перебіг політичних процесів в області [12, с. 46].

Крім вищевказаних, до центристських партій можна віднести і ПЗУ, яка була створена 24 травня 1991 р. Процес її структуризації в області та впливовість, пов'язані з вирішенням екологічних проблем (закриття Мукачівського вій-

ськового аеродрому, припинення будівництва Пістрялівської радіолокаційної станції, заборона вирубування лісів тощо).

Суттєвою ознакою становлення партійної структури області на даному етапі було й те, що вагомий вплив на процеси інституціоналізації громадсько-політичних структур здійснювала церква. Найвищу активність на Закарпатті виявили представники двох церков: російської православної (потім розділилася на українську автокефальну і російську православну) і греко-католицької. Греко-католицьку церкву активно підтримували лідери НРУ, УРП, УКРП, товариство «Просвіта» та ін. Православну церкву підтримували органи влади. «Саме в той час з метою захисту своїх інтересів (перш за все від греко-католиків і сил, які стоять за ними) було засноване Товариство православних Карпатського краю ім. св. Кирила та Мефодія» [10, с.52].

Висновки про мотивацію участі населення краю в діяльності політичних партій, про їхню чисельність, про тенденції майбутнього розвитку можна зробити на основі результатів соціологічних досліджень, проведених робочими групами під керівництвом П. Токара (лютий 1992 р.), І. Миговича та А. Колібаби (вересень 1992 р.). Результати дослідження викладені ними в монографіях «Регіональне управління і ринок» [11], «Національний рух на Закарпатті: 1988 – 1993 рр. Соціолого-політологічний аналіз» [10], «Соціальне самопочуття та ціннісні орієнтації закарпатців» [4]. Так, А. Колібаба та І. Мигович на основі соціологічного дослідження роблять наступний висновок відносно залученості населення до політики: «67,4% респондентів політика цікавить в тій чи іншій мірі, абсолютно не цікавить 32,6%. Низькою є участь в роботі політичних партій – 4,9% респондентів, у місцевих радах – 10,4%, національно-культурних товариствах – 9,1%» [4, с.63].

В 1994 р. відбулися чергові вибори до українського парламенту, які вперше проводилися за новим виборчим законом і мали на меті оновити склад депутатського корпусу. Головними конкуруючими напрямками напередодні місцевих і парламентських виборів 1994 р. на Закарпатті були: націонал-демократичний і комуністичний. Участь осередків політичних партій у парламентських виборах 1994 р. була номінальною. Станом на березень 1994 р. управлінням юстиції було зареєстровано 7 партій, фактично ж брали участь близько 15. Оскільки на той час виборці краю добре пам'ятали домінуючий вплив Комуністичної партії Радянського Союзу, то вигідніше було балотуватись безпартійними. Вибори виграли прокомуністичні політичні сили.

2 період: кінець 1996 – 2001 рр. Він пов'язаний з інституціоналізацією центристських партій у партійній структурі області. Засвоєнню центристськими партіями електораль-

ного простору сприяла зміна балансу впливів у регіоні. В умовах біполярності суспільства та політичної невизначеності більшості населення, тяжіння до третьої, центристської врівноважуючої сили виглядає природним процесом. Йдеться, перш за все, про обласні осередки Народного-демократичної партії (НДП), Аграрної партії України (АПУ) та Соціал-демократичної партії України (об'єднаної) (СДПУ(о)).

У цей період відбуваються вибори до ВР України, органів місцевої влади (1998 р.) та вибори Президента України (1999 р.). На парламентських і місцевих виборах у Закарпатті впевнену перемогу здобуває СДПУ(о). Це був початок політичного тріумфу цієї партії в регіоні. Найбільш впливовими в закарпатському політикумі цього періоду були наступні партії: СДПУ (о), НРУ, КПУ, СПУ, СелПУ, ПРП, ВО «Громада».

Загалом вплив СДПУ (о) в області починається з призначення головою Закарпатської ОДА в липні 1995 р. С. Устича (голова обласного осередку СДПУ (о)). Однак у травні 1999 р. Президент України призначає головою ОДА знову ж таки члена СДПУ (о) В. Балого. Невдоволений жорстким керівництвом СДПУ (о) він вступає в конфлікт з партією, виходить з її лав і оголошує про «департизацію органів влади». Позиція В. Балого була підтримана на той час Прем'єр-міністром України В. Ющенком. Довибори обласної ради 12 червня 2000 р. у восьми округах області показали, що СДПУ (о) втрачає свої лідируючі позиції. Таким чином, у цей період на теренах області починає зароджуватись опозиційна сила до діючої влади [9, с. 50–67].

Завершується цей період інституціоналізацією всього партійного спектра області за схемою ліві – центр – праві і перегрупуванням партійно-політичних сил напередодні парламентських виборів 2002 р.

3 період: початок 2002 – 2004 рр. У даний період в області відбуваються важливі події, які мали вплив на структуру партійного простору – парламентські, місцеві вибори (2002 р.) та вибори Президента України (2004 р.).

Головою Закарпатської ОДА після звільнення В. Балого був призначений Г. Москаль. Загалом же на цьому етапі боротьбу за впливовість в області вели чотири політичні сили: ВБ «За єдину Україну» [Партія регіонів, АПУ, ПП «Трудова Україна», Партія промисловців і підприємців України), ВБ В. Ющенка «Наша Україна» (КУН, НРУ, УНР, ЛПУ, ПРП та ін.), ВБ Ю. Тимошенко (ВО «Батьківщина», УРП, УНП «Собор», УСДП) та СДПУ (о)]. Головним завданням нового губернатора напередодні виборів було забезпечення підтримкою провладних політичних сил. Спочатку Г. Москаль дотримувався політики СДПУ (о) в області, але потім відмежувався від цієї політичної сили і сконцентрував свою діяльність на підтримку

ВБ «За єдину Україну», що звичайно дало свої позитивні результати на виборах. Після виборів Г. Москаль був звільнений з посади голови ОДА і у вересні 2002 р. губернатором був призначений голова обласного осередку СДПУ (о) – І. Різак. Він змінив практично все обласне керівництво (керівників відділів ОДА, голів районних державних адміністрацій, керівників силових структур та ін.). Таким чином, на Закарпатті відбувалося накопичення адмінресурсу напередодні президентських виборів 2004 р. І. Різак випробував брудні виборчі технології на виборах міського голови м. Мукачевого [5; 14].

Своїми діями він налаштував проти себе всі політичні сили краю. Розв'язка настала після президентських виборів: І. Різак був звільнений з посади, а партія СДПУ (о) від поразки вже не змогла відновитись.

4 період: 2005 – 2009 рр. Починаючи з 2005 р. партійна конфігурація в області під впливом президентської кампанії суттєво змінюється. Перш за все слід відзначити, що на теренах краю з'являються політичні партії, народжені «помаранчевою революцією» – ПП НСНУ, ГП «Пора». У цілому ж суспільно-політичне життя області проходило у форматі перегрупування політичних сил напередодні парламентських і місцевих виборів 2006 р., які вже мали проходити за партійними списками. Таким чином, вплив місцевих партійних осередків значно збільшився.

Напередодні парламентських виборів 2006 р. Міністерством юстиції України були зареєстровані дві угорські партії – Партія угорців України (17.02.05) та Демократична партія угорців України (24.03.05). Обидві партії мають суттєвий вплив на волевиявлення виборців і є складовими партійної структури краю.

Вибори 2006 р. мали свій особливий вплив на партійну структуру області. По-перше, в обласній раді була утворена «широка» коаліція, аналогів якої не було в Україні. Це Партія регіонів, ПП «Народний союз Наша Україна» (НСНУ), СПУ, Партія угорців України, Демократична партія угорців України, частина ВБ Ю. Тимошенко (БЮТ). По-друге, відбувся розкол у ВО «Батьківщина» на обласному рівні. По-третє, пройшла інституціоналізація конфлікту між БЮТ і ПП НСНУ. По-четверте, остаточно закріпилися домінуючі позиції ПП НСНУ в області [6, с. 295].

У 2008 р. в ПП НСНУ відбувся розкол, що призвів на теренах Закарпаття в 2008 р. до появи нової політичної партії «Єдиний Центр», яку очолив заступник голови ОДА І. Балого. З ПП НСНУ вийшли 15 депутатів обласної ради, ряд депутатів міських, районних, сільських рад, активісти партії.

Слід відзначити також появу в області ще одного молодого «електорального гравця» ГО «Фронт змін» (лідер на загальнонаціональному рівні А. Яценюк), яка почала свою активну діяльність з квітня 2009 р. і за короткий час

створила свої осередки у всіх районах і містах області. Резонансним в закарпатському політикумі напередодні президентських виборів 2010 р. стало звернення до В. Литвина з вимогою розпустити обласну раду, яка «підтримує» політичне русинство. Рішення підписали лідери націонал-демократичних сил краю – голови ЗОО УРП «Собор», ВО «Свобода», НРУ, КУН, УНП та голова управи крайового товариства «Промісвіта». По-друге, рішення обласної ТВК від 17 червня 2009 р. про позбавлення депутатських мандатів депутатів обласної ради, які вийшли з БЮТ і приєдналися до коаліції більшості (йшлося про 14 депутатів).

Таким чином, напередодні президентських виборів 2010 р. в Закарпатській області виокремились наступні основні політичні сили: ВО «Батьківщина» (БЮТ), ПП «Єдиний Центр», ПП «Наша Україна», ВО «Свобода», СПУ, Партія Регіонів, Народна Партія, ГО «Фронт змін». Усі вони на початок жовтня 2009 р., крім ПП «Єдиний Центр», уже чітко визначились з тим, кого будуть підтримувати на майбутніх президентських виборах.

5 період: кінець 2010 – 2013 рр. Для даного періоду характерна зміна балансу впливів в області. На зміну домінуванню ПП «Єдиний центр» приходять двовладдя: Партії регіонів і ПП «Єдиний центр». Результати як місцевих виборів 2010 р., так і парламентських виборів 2012 р. яскраво це продемонстрували. Як місцеві так і парламентські вибори показали, що вплив опозиційних партій на Закарпатті є низьким. І причини цього в тому, що ситуативну опозиційність демонструє ПП «Єдиний центр», а відтак цим і вичерпується електоральна підтримка опозиції. В той же час за результатами парламентських виборів 2012 р. можна констатувати факт зростання електоральної підтримки таких опозиційних партій, як ПП «Удар» і ВО «Свобода».

6 період: початок 2014 р. – . Для даного періоду характерне переформатування політичних сил за наслідками Революції Гідності.

Домінуючими в партійній структурі краю стають політичні партії, які були утворені за наслідками Революції Гідності: 1) ПП «Блок Петра Порошенка», ПП «Народний фронт»; 2) Партії суто регіонального впливу: ПП «Єдиний центр», ПУУ – КМКС, ДПУУ; 3) Партії, які отримали перемогу за результатами місцевих виборів: ПП «Відродження», ПП «Наш край», ПП «Опозиційний блок» [1; 7, с. 411–412].

Висновки. Розвиток сучасної партійної структури краю цілком підпорядкований загальної логіці становлення партійної системи України: від початкової багатопартійності – через «атомізовану» систему великої кількості партій – до системи поляризованого плюралізму, а відтак до системи поміркованого плюралізму у двоблоковому форматі.

Становлення партійної структури Закарпаття має і ряд специфічних особливостей, зумовлених як електоральними традиціями, так і сучасною вітчизняною електоральною практикою. У становленні партійної структури краю можна виділити 6 періодів, які зумовлені домінуванням певної політичної сили.

Оскільки Закарпаття є одним із поліетнічних регіонів в Україні, то значний вплив на становлення партійної структури, електоральні процеси має активність національних меншин краю (найбільш політично активно є угорська).

Таким чином, регіональні особливості розбудови партійної структури краю зумовлені такими основними чинниками: географічним розташуванням регіону; історичними традиціями; соціально-демографічними характеристиками електорату; відносною слабкістю регіональної політичної еліти тощо.

Партійна структура Закарпаття відображає тенденції розвитку партійної системи України і складається з тих же самих політичних сил, за винятком трьох суто «регіональних партій»: ПП «Єдиний центр», Партії угорців України – КМКС, Демократичної партії угорців України.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Аналіз результатів місцевих виборів 2015: динаміка електоральних симпатій в регіонах [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politcom.org.ua/?p=10637> – Назва з екрана.
2. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія [текст] / за ред. А. Круглашова і М. Токаря; [ред. кол.: М. Зан, М. Гуйтор, Ю. Остапець, Н. Ротар; відп. за випуск М. Токар]; НДІ політ. регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досл. (Чернівці). – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 552 с.
3. Ільницький В. Перші особи. Історія Закарпаття в біографіях його керівників. Історико-публіцистичні нариси [текст] / В. Ільницький, С. Федака. – Ужгород: ТИМПАНИ, 2011. – 216 с.
4. Мигович І. Соціальне самопочуття і ціннісні орієнтації закарпатців [текст] / І. Мигович, А. Колібаба. – Київ-Ужгород, 1994. – 147 с.
5. Мукачівська епопея : хроніка найбрутальніших виборів [текст] / Уклад. і передм. : О. Гаврош. – Мукачєво : Видавництво «Карпатська Вежа», 2004. – 222 с.
6. Остапець Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: Монографія [текст] / Ю. Остапець, М. Токар; НДІ політ. регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський університет». – Сер. «Studia Regionalistika». – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – 408 с.
7. Остапець Ю. Місцеві вибори 2015 року: загальнонаціональний та регіональний вимір (на прикладі Закарпатської області) [текст] / Ю. Остапець, Р. Манайло-Приходько // Регіональна політика: законодавче регулювання та

- практична реалізація: матеріали Першої Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 24–25 листопада 2015 року) / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. – Київ-Тернопіль: «Карт-Бланш», 2015. – С. 406–414.
8. Партийна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити. Аналітична доповідь Центру Разумкова [текст] // Національна безпека і оборона. – 2015. – № 6–7. – С. 2–60.
9. Пащенко В. Закарпатський вибір: Політичний розвиток області 1989 – 2006 рр. через призму електоральної соціології [текст] / В. Пащенко. – Ужгород: Вид-во «Карпатська вежа», 2008. – 87 с.
10. Токар П. Національний рух на Закарпатті: 1988–1993 рр.: Соціолого-політологічний аналіз [текст] / П. Токар. – Ужгород, 2002. – 148 с.
11. Токар П. Регіональне управління і ринок [текст] / П. Токар. – Ужгород, 2001. – 184 с.
12. Токар П. Політичні партії в Закарпатті [текст] / П. Токар, Н. Токарчик. – Ужгород, 1998. – 118 с.
13. Токарчик Н. Вибори-98 в Закарпатті [текст] / Н. Токарчик // Новини Закарпаття. – 1998. – № 69. – С. 4.
14. Украдена перемога : хроніка мукачівської епопеї [текст] / Уклад. і передм.: О. Гаврош. – Мукачєво : Видавництво «Карпатська Вежа», 2004. – 200 с.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2016

REFERENCES:

1. Analiz rezultativ mistsevykh vyboriv 2015: dynamika elektoralnykh sympatii v rehionakh [Analysis of the results of the local elections in 2015: dynamics of the electoral sympathy in regions]. Regime to access: <http://politcom.org.ua/?p=10637>
2. Elektoralni protsesy Ukrainy v rehionalnomu vymiri: Bukovyna i Zakarpattia: monohrafiia [Electoral processes of Ukraine in regional measuring: Bukovina and Transcarpathia: monograph]. 2014. Uzhhorod, 552 (in Ukrainian).
3. Ilytskyi V., Fedaka S., 2011. Pershi osoby. Istoriia Zakarpattia v biohrafiiakh yoho kerivnykiv. Istoryko-publitsystychni narysy [First persons. History of Transcarpathia in biographies of its heads. Historical and publicistic sketches]. Uzhhorod, 216 (in Ukrainian).
4. Myhovych I., Kolibaba A., 1944. Sotsialne samopochuttia i tsinnisni orientatsii zakarpattsiv [Social feeling and value system of transcarpathians]. Kiev-Uzhhorod, 147 (in Ukrainian).
5. Mukachivska epopeia: khronika naibrutalnishykh vyboriv [Mukachevo epopeia: chronicles of the most brutal elections]. 2004. Mykacheve, 222 (in Ukrainian).
6. Ostapets Yu., Tokar M., 2009. Zakarpattia cherez pryzmu politychnykh vyboriv: Monohrafiia [Electoral processes in Transcarpathia in the context of national-wide elections: Monograph]. Uzhhorod, 408 (in Ukrainian).
7. Ostapets Yu., Manailo-Prykhodko R., 2015. Mistsevi vybory 2015 roku: zahalnonatsionalnyi ta rehionalnyi vymir (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [Local elections in 2015: national-wide and regional measuring (evidence from Transcarpathian region)]. Rehionalna polityka: zakonodavche rehuliuвання ta praktychna realizatsiia: materialy Pershoi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 406-414. Kyiv (in Ukrainian).
8. Partiina systema Ukrainy do i pislia Maidanu: zminy, tendentsii rozvytku, suspilni zapyty [Party system of Ukraine before and after the Maidan: changes, development trends, social needs]. 2015. Natsionalna bezpeka i oborona 6-7, 2-60 (in Ukrainian).
9. Pashchenko V., 2008. Zakarpatskyi vybir: Politychnyi rozvytok oblasti 1989 – 2006 rr. cherez pryzmu elektoralnoi sotsiologii [Transcarpathian choice: Political development of the region in 1989 – 2006 years through the prism of electoral sociology]. Uzhhorod, 87 (in Ukrainian).
10. Tokar P., 2002. Natsionalnyi rukh na Zakarpatti: 1988 – 1993 rr.: Sotsiolooho-politoloohichniy analiz [National movement in Transcarpathia: in the period of time from 1988 to 1993: Sociological and politological analysis]. Uzhhorod, 148 (in Ukrainian).
11. Tokar P., 2001. Rehionalne upravlinnia i rynek [Regional management and market]. Uzhhorod, 184 (in Ukrainian).
12. Tokar P., Tokarchyk N., 1998. Politychni partii v Zakarpatti (Political parties in Transcarpathia). Uzhhorod, 118 (in Ukrainian).
13. Tokarchyk N., 1998. Vybory-98 v Zakarpatti [Elections-98 in Transcarpathia]. Novyny Zakarpattia 69, 4 (in Ukrainian).
14. Ukradena peremoha: khronika mukachivskoi epopei [Stolen victory: chronicle of Mukachevo epopeia]. 2004. Mykacheve, 200 (in Ukrainian).

Остапєць Юрій Олександрович – кандидат політичних наук, доцент
Ужгородський національний університет
Адреса: 88000, Закарпатська обл., м. Ужгород, пл. Народна, 3

Ostapets Yurii O. – PhD in political science, associate professor
Uzhhorod national university
Address: 3, Narodna sq., Uzhhorod, 88000, Ukraine
E-mail: yu.ostapets@gmail.com

Остапєц Юрий Александрович – кандидат политических наук, доцент
Ужгородский национальный университет
Адресс: 88000, Закарпатская обл., г. Ужгород, пл. Народная, 3